

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 3 mars 2020*

”Begäran om förhandsavgörande – Konsumentskydd – Direktiv 93/13/EEG – Oskäliga villkor i konsumentavtal – Avtal om hypotekslån – Rörlig räntesats – Referensindex som grundas på hypotekslån för sparbanker – Index som följer av en bestämmelse i lag eller annan författning – Ensidigt införande av ett sådant villkor av näringsidkaren – Den nationella domstolen ska kontrollera om kravet på tydlighet har iakttagits – Följderna av att villkoret har fastställts vara oskäligt”

I mål C-125/18,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Juzgado de Primera Instancia no 38 de Barcelona (Förstainstansdomstol nr 38 i Barcelona, Spanien) genom beslut av den 16 februari 2018, som inkom till domstolen samma dag, i målet

Marc Gómez del Moral Guasch

mot

Bankia SA

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen)

sammansatt av ordföranden K. Lenaerts, vice ordföranden R. Silva de Lapuerta, avdelningsordförandena J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, E. Regan, M. Safjan och S. Rodin (referent) samt domarna L. Bay Larsen, T. von Danwitz, D. Šváby, F. Biltgen, K. Jürimäe och C. Lycourgos,

generaladvokat: M. Szpunar,

justitiesekreterare: handläggaren L. Carrasco Marco,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 25 februari 2019,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Marc Gómez del Moral Guasch, genom J.M. Erausquin Vázquez, A. Benavente Antolín, M. Ortiz Pérez och S. Moreno de Lamo, abogados,
- Bankia SA, genom R. Fernández-Aceytuno Sáenz de Santamaría, F. Manzanedo González, M. Muñoz García Liñán, V. Rodríguez de Vera Casado, L. Briones Bori och A. Fernández García, abogados,

* Rättegångsspråk: spanska.

- Spaniens regering, genom M.J. García-Valdecasas Dorrego och J. Rodríguez de la Rúa Puig, båda i egenskap av ombud,
- Förenade kungarikets regering, genom S. Brandon, i egenskap av ombud, biträdd av A. Howard, barrister,
- Europeiska kommissionen, genom N. Ruiz García, J. Baquero Cruz och C. Valero, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 10 september 2019 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,
följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169), och i synnerhet artiklarna 1.2, 4.2, 6.1, 7.1 och 8 däri.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Marc Gómez del Moral Guasch och Bankia SA. Målet rör det villkor som avser rörlig låneränta i det avtal om hypotekslån som ingåtts mellan dessa två parter.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 I tjugofjärde skälet i direktiv 93/13 anges att "[m]edlemsstaternas domstolar eller förvaltningsmyndigheter måste förfoga över lämpliga och effektiva medel för att förhindra fortsatt tillämpning av oskäliga villkor i konsumentavtal".

- 4 I artikel 1.2 i detta direktiv föreskrivs följande:

"Avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter samt bestämmelser eller principer i internationella konventioner som medlemsstaterna eller [Europeiska unionen] har tillträtt, särskilt inom transportområdet, är inte underkastade bestämmelserna i detta direktiv."

- 5 I artikel 4 i direktivet föreskrivs följande:

"1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.

2. Bedömningen av avtalsvillkors oskälighet skall inte avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade."

- 6 I artikel 5 i direktivet föreskrivs följande:

"I avtal där alla eller vissa villkor som erbjuds konsumenten är i skriftlig form skall dessa villkor alltid vara klart och begripligt formulerade. Vid tveksamhet om ett avtalsvillkors innebörd skall den för konsumenten mest gynnsamma tolkningen gälla. ..."

7 I artikel 6.1 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäligen villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren.”

8 I artikel 7.1 i direktivet föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.”

9 I artikel 8 i direktivet föreskrivs följande:

”För att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten får medlemsstaterna, inom det område som omfattas av detta direktiv, anta eller behålla strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget.”

10 Bilagan till direktiv 93/13, vilken innehåller en vägledande lista på villkor som kan anses oskäligen, har följande lydelse:

”1. Avtalsvillkor vars mål eller konsekvens är

...

- l) att ange att varans pris skall fastställas vid leveransen eller tillåta att näringsidkaren höjer priset utan att konsumenten i båda fallen har en motsvarande rätt att frånträda avtalet om det slutliga priset är för högt i förhållande till det pris som överenskomms när avtalet ingicks,

...

2. Räckvidd för g, j och l

...

- c) Punkterna g, j och l gäller inte för

- transaktioner med värdepapper, finansiella instrument eller andra varor eller tjänster där priset varierar med förändringar i en börskurs eller ett börsindex eller en kapitalmarknadsränta som näringsidkaren inte har kontroll över,

...

- d) Vad som sägs i punkt [l] hindrar inte lagliga prisindexeringsklausuler, under förutsättning att riktlinjerna för prissvängningarna beskrivs tydligt.”

Spansk rätt

11 I artikel 1303 i Código Civil (civillagen) föreskrivs följande:

”Om en förpliktelse förklaras ogiltig, ska avtalsparterna ömsesidigt återställa de saker som avtalet avsåg, inbegripet deras avkastning och köpeskillingen jämte ränta, utan att det påverkar vad som föreskrivs i följande artiklar.”

- 12 I den andra tilläggsbestämmelsen i Orden del Ministerio de la Presidencia, sobre transparencia de las condiciones financieras de los préstamos hipotecarios (dekret från premiärministerns kansli om tydliga finansiella villkor för hypotekslån) av den 5 maj 1994 (BOE nr 112 av den 11 maj 1994, s. 14444), i dess lydelse enligt ministerdekret av den 27 oktober 1995 (BOE nr 261 av den 1 november 1995, s. 31794) (nedan kallat dekretet av den 5 maj 1994), föreskrevs följande:

”Spaniens centralbank ska på grundval av rapporten från [Dirección General del Tesoro y Política Financiera (generaldirektoratet för statskassan och finanspolitiken, Spanien)], genom ett cirkulär fastställa en rad index eller officiella referensindex som de enheter som anges i artikel 1.1 kan tillämpa på hypotekslån med rörlig räntesats och regelbundet offentliggöra deras värde.”

- 13 I artikel 8, som har rubriken ”Grundläggande rättigheter för konsumenter och användare”, i Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (kungligt lagstiftningsdekret 1/2007 om godkännande av den omarbetade lydelsen av den allmänna lagen om skydd för konsumenter och användare och andra kompletterande lagar) av den 16 november 2007 (BOE nr 287 av den 30 november 2007, s. 49181) (nedan kallat kungligt lagstiftningsdekret 1/2007), föreskrivs följande:

”Följande utgör grundläggande rättigheter för konsumenter och användare:

...

- b) Skydd av deras legitima ekonomiska och sociala intressen; bland annat mot otillbörliga affärsmetoder och mot införande av oskäliga villkor i avtal.

...”

- 14 I artikel 60, som har rubriken ”Information före avtalets ingående”, i kungligt lagstiftningsdekret 1/2007 föreskrivs följande:

”1. Innan konsumenten eller användaren blir bunden av avtalet eller motsvarande erbjudande ska näringsidkaren på ett klart och begripligt sätt, såvida det inte är uppenbart av sammanhanget, ge vederbörande information som är relevant, sanningsenlig och tillräcklig angående avtalets huvuddrag, särskilt angående dess rättsliga och ekonomiska villkor.

...”

- 15 I artikel 80 i kungligt lagstiftningsdekret 1/2007, med rubriken ”Avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling”, föreskrivs följande:

”1. Villkor som ingår i avtal med konsumenter och användare och som inte har varit föremål för individuell förhandling, vilket omfattar avtal som ingåtts av offentliga myndigheter och organ och företag som är beroende av dem, ska uppfylla följande rekvisit:

...

- c) God tro och en rättvis balans mellan parternas rättigheter och skyldigheter, vilket under alla omständigheter utesluter användning av oskäliga avtalsvillkor.

...”

- 16 I artikel 82, som har rubriken ”Begreppet oskäligen villkor”, i kungligt lagstiftningsdekret 1/2007 föreskrivs följande:

”1. Som oskäligen anses sådana villkor som inte har varit föremål för individuell förhandling och sådana metoder för vilka samtycke ej uttryckligen har lämnats, vilka i strid med kravet på god tro medför en betydande obalans mellan parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten eller användaren.

...”

- 17 I artikel 27.1 a i Orden EHA/2899/2011 de transparencia y protección del cliente de servicios bancarios (dekret EHA/2899/2011 om tydlighet och skydd för användare av banktjänster), av den 28 oktober 2011 (BOE nr 261, av den 29 oktober 2011, s. 113242), med rubriken ”Officiella räntesatser”, föreskrivs följande:

”1. Med hänsyn till deras användning av kreditinstituten, och på de villkor som fastställs i detta dekret, kommer följande officiella räntesatser att offentliggöras varje månad:

- a) Den genomsnittliga räntesatsen för hypotekslån som beviljats av kreditinstitut i Spanien med en löptid på mer än tre år för förvärv av en bostad som säljs på marknadsmässiga villkor.”

- 18 I den femtonde tilläggsbestämmelsen i Ley 14/2013 de apoyo a los emprendedores y su internacionalización (lag 14/2013 om stöd till företag och deras internationalisering), av den 27 september 2013 (BOE nr 233, av den 28 september 2013, s. 78787) föreskrivs att de upphävda räntesatser som anges i punkt 1 i denna bestämmelse, vilka fastställs baserat på referensindexet för hypotekslån för spanska sparbanker (nedan kallat IRPH för spanska sparbanker) ska ersättas med den ersättningsreferensränta eller det ersättningsreferensindex som föreskrivs i avtalet. Om det inte fastställts någon ersättningsränta i avtalet ska ersättningsräntan vara ”den officiella räntesats som kallas ’den genomsnittliga räntesatsen för hypotekslån som beviljats av kreditinstitut i Spanien med en löptid på mer än tre år för förvärv av en bostad som säljs på marknadsmässiga villkor’, på vilken ska tillämpas ett korrekturvärde som motsvarar det aritmetiska medelvärdet av skillnaden mellan den upphävda räntesatsen och den ovannämnda räntesatsen, beräknad på grundval av de uppgifter som var tillgängliga mellan dagen för avtalets ingående och dagen då räntesatsen faktiskt ersattes”.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 19 Den 19 juli 2001 ingick Marc Gómez del Moral Guasch ett avtal om hypotekslån, avseende beloppet 132 222,66 euro, med föregångaren till Bankia, för att finansiera förvärvet av en bostad.
- 20 Punkt 3 bis i nämnda avtal, med rubriken ”Rörlig räntesats”, innehåller ett villkor enligt vilket den räntesats som konsumenten ska betala varierar beroende på IRPH för spanska sparbanker (nedan kallat det omtvistade villkoret). Det omtvistade villkoret har följande lydelse:

”Den avtalade räntesatsen ska fastställas för sexmånadersperioder, räknade från dagen för avtalets ingående, och ska för den första sexmånadersperioden vara den som anges i det tredje finansiella villkoret. För de sexmånadersperioder som därefter följer utgörs den räntesats som ska tillämpas av sparbankernas genomsnittliga ränta för hypotekslån med en löptid på mer än tre år för förvärv av en bostad på marknadsmässiga villkor, som gäller vid justeringstillfället, som Spaniens centralbank periodvis offentliggör i *Boletín Oficial del Estado* för hypotekslån med en rörlig räntesats som är avsedda för bostadsförvärv, avrundad till närmast högre fjärdedels procentenhet, ökad med 0,25 procent.”

- 21 Marc Gómez del Moral Guasch väckte talan vid Juzgado de Primera Instancia no 38 de Barcelona (Förstainstansdomstol nr 38 i Barcelona, Spanien) och yrkade bland annat att villkoret skulle ogiltigförklaras på grund av att det var oskäligt.
- 22 Den hänskjutande domstolen har inledningsvis påpekat att indexregleringen av den rörliga räntan på ett hypotekslån som beräknas på grundval av IRPH för spanska sparbanker är mindre förmånlig än den som beräknas på grundval av den genomsnittliga räntesatsen på den europeiska interbankmarknaden (nedan kallat Euribor-räntan), som används till 90 procent vid tecknandet av hypotekslån i Spanien. Användningen av IRPH för spanska sparbanker medför en extra kostnad på omkring 18 000–21 000 euro per lån.
- 23 Den hänskjutande domstolen vill vidare få klarhet i huruvida den omständigheten att IRPH för spanska sparbanker är ett reglerat index medför att det undantag som föreskrivs i artikel 1.2 i direktiv 93/13 ska tillämpas, även om den omständigheten att parterna till låneavtalet är underkastade detta index följer av att ett villkor i det avtalet har tillämpats.
- 24 Den hänskjutande domstolen vill dessutom få klarhet i huruvida konsumenten måste informeras om metoden för att beräkna referensindexet och om hur det har utvecklats tidigare för att kunna bedöma den finansiella kostnaden för det tecknade lånet. Den hänskjutande domstolen har i detta avseende påpekat att för att säkerställa en högre konsumentskyddsnivå än den som föreskrivs i direktivet, har undantaget i artikel 4.2 i direktiv 93/13 inte införlivats med den spanska rättsordningen.
- 25 Den hänskjutande domstolen vill dessutom få klarhet i huruvida det är förenligt med direktiv 93/13 att, för det fall att det omtvistade villkoret inte är förenligt med unionsrätten, ersätta IRPH för spanska sparbanker med Euribor-räntan eller förordna om återbetalningen av enbart lånebeloppet utan betalning av ränta.
- 26 Mot denna bakgrund beslutade Juzgado de Primera Instancia no 38 de Barcelona (Förstainstansdomstol nr 38 i Barcelona) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:
- ”1) Ska IRPH [för spanska sparbanker] prövas av domstol, i den meningen att det ska undersökas om det är begripligt för konsumenten, utan att det utgör hinder för vad som föreskrivs i bestämmelser i lagar eller andra författningar, när detta inte är ett sådant fall som föreskrivs i artikel 1.2 i direktiv 93/13, eftersom det inte rör sig om en bindande bestämmelse, utan ett fall där näringsidkaren självmant har infört ett sådant villkor om rörlig låneränta i avtalet?
- 2) a) Ska det, enligt artikel 4.2 i direktiv 93/13, som inte har införlivats med den spanska rättsordningen, anses strida mot direktiv 93/13 och i synnerhet dess artikel 8 att en spansk domstol hänvisar till och tillämpar artikel 4.2 i direktivet, när lagstiftaren medvetet har avstått från att införliva en sådan bestämmelse med den spanska rättsordningen, för att uppnå ett fullständigt skydd i fråga om samtliga villkor som näringsidkaren kan införa i ett avtal som ingås med konsumenter, inklusive de villkor som påverkar avtalets huvudföremål, till och med om de är klart och begripligt formulerade?
- 2) b) Är det, för att det väsentliga villkoret avseende [IRPH för spanska sparbanker] ska kunna förstås, nödvändigt att i vart fall tillhandahålla information eller reklam om följande omständigheter eller uppgifter, eller någon av dem, nämligen
- i) att förklara hur referensräntan utformats, det vill säga informera om att nämnda ränta består av provision och andra avgifter som lagts på den nominella räntan, att det rör sig om ett enkelt icke-viktat genomsnitt, att näringsidkaren var skyldig att känna till och meddela att den skulle tillämpa ett negativt korrekturvärde samt att de uppgifter som lämnades inte är offentliga, jämfört med den andra referensränta som vanligen tillämpas, [Euribor-räntan],

- ii) att förklara hur det aktuella referensindexet har utvecklats tidigare och hur det skulle kunna utvecklas i framtiden, genom information och grafik som på ett klart och begripligt sätt visar för konsumenten hur denna särskilda ränta har utvecklats, jämfört med [Euribor-räntan], som är den referensränta som vanligen tillämpas på hypotekslån?
- 2) c) Mot bakgrund av att EU-domstolen har slagit fast att det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida avtalsvillkor är oskäligen och att bedöma vilka följder detta får enligt dess nationella rätt, innebär då inte en avsaknad av information om alla dessa omständigheter och uppgifter att villkoret inte är begripligt, eftersom detsamma inte är klart för genomsnittskonsumenten [enligt] artikel 4.2 i direktiv 93/13, eller att näringsidkaren har handlat otillbörligt genom att inte tillhandahålla informationen och att konsumenten, om denna hade informerats på ett lämpligt sätt, därför inte skulle ha accepterat att knyta sitt lån till IRPH [för spanska sparbanker]?
- 3) Om IRPH [för spanska sparbanker] förklaras ogiltigt, vilken av följande två följder är förenlig med artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 i avsaknad av avtal eller för det fall ett sådant avtal är skadligare för konsumenten:
- i) En anpassning av avtalet, med tillämpning av ett ersättningsindex som vanligen tillämpas, nämligen [Euribor-räntan], eftersom det rör sig om ett avtal som huvudsakligen är kopplat till ett lönsamhetsintresse för kreditinstitutet, [som har ställning som] näringsidkare.
 - ii) En underlåtenhet att tillämpa räntan, med den enda skyldigheten att återbetala lånebeloppet inom den tid som det avtalats om för låntagaren eller gäldenären?"

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

- 27 Inledningsvis erinrar EU-domstolen om att det av fast rättspraxis framgår att det enligt det förfarande för samarbete mellan nationella domstolar och EU-domstolen som införts genom artikel 267 FEUF ankommer på EU-domstolen att ge den nationella domstolen ett användbart svar som gör det möjligt för den domstolen att avgöra det mål som den ska pröva. I detta syfte kan EU-domstolen behöva omformulera de frågor som hänskjutits (dom av den 7 augusti 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, punkt 34).
- 28 Den första frågan avser visserligen i sig IRPH för spanska sparbanker, men för att kunna ge den hänskjutande domstolen ett användbart svar ska frågan förstås på så sätt att nämnda domstol vill få klarhet i följande: Ska artikel 1.2 i direktiv 93/13 tolkas så, att ett villkor i ett avtal om hypotekslån som har ingåtts mellan en konsument och en näringsidkare, enligt vilket den räntesats som är tillämplig på lånet grundar sig på ett av de officiella referensindex som anges i den nationella lagstiftningen och som kreditinstitutet kan tillämpa på hypotekslån, inte omfattas av direktivets tillämpningsområde?
- 29 Enligt denna bestämmelse är avtalsvillkor som avspeglar bindande författningsföreskrifter inte underkastade bestämmelserna i direktiv 93/13.
- 30 Denna bestämmelse inför således ett undantag för dessa villkor från tillämpningsområdet för direktiv 93/13, vilket ska tolkas restriktivt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 20 september 2017, Andriuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkterna 27 och 31 och där angiven rättspraxis).

- 31 Detta undantag förutsätter att två villkor är uppfyllda: För det första ska avtalsvillkoret avspegla en författningsföreskrift, och för det andra ska föreskriften vara bindande (dom av den 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 78, och dom av den 20 september 2017, Andriuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 28).
- 32 För att avgöra om dessa villkor är uppfyllda har EU-domstolen fastställt att det ankommer på den nationella domstolen att pröva om det aktuella avtalsvillkoret avspeglar de bestämmelser i nationell rätt som är bindande mellan avtalsparterna oberoende av deras val eller om det avspeglar dispositiva bestämmelser, det vill säga bestämmelser som gäller om inget annat har avtalats mellan parterna (dom av den 21 mars 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punkt 26, dom av den 10 september 2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 79, och dom av den 20 september 2017, Andriuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkterna 29 och 30).
- 33 I förevarande fall framgår det av den hänskjutande domstolens beskrivning av den nationella lagstiftning som är tillämplig i det nationella målet att denna lagstiftning inte omfattade någon skyldighet att i de villkor om ersättning som ingår i avtal om hypotekslån föreskriva att något av de sex officiella index som föreskrivs i circular 8/1990 del Banco de España, a entidades de crédito, sobre transparencia de las operaciones y protección de la clientela (cirkulär 8/1990 från Spanska centralbanken, till kreditinstituten, om insyn i transaktionerna och kundskydd), av den 7 september 1990 (BOE nr 226, av den 20 september 1990, s. 27498), i den lydelse som är tillämplig på omständigheterna i det nationella målet (nedan kallat cirkulär 8/1990) skulle tillämpas.
- 34 Det framgår i detta hänseende, såsom generaladvokaten har påpekat i punkterna 78–83 i sitt förslag till avgörande, att det – med förbehåll för den hänskjutande domstolens prövning – i dekretet av den 5 maj 1994 inte föreskrevs att ett officiellt referensindex, inbegripet IRPH för spanska sparbanker, skulle användas för lån med rörlig ränta, utan att det däri endast fastställdes villkor som ett ”referensindex eller [en] referensränta” skulle uppfylla för att kunna användas av kreditinstituten.
- 35 Bankia hade – med förbehåll för den hänskjutande domstolens eventuella kontroller – således, såsom framgår av punkt 3 bis.1 d i bilaga II till dekretet av den 5 maj 1994, möjlighet att fastställa den rörliga räntan ”på annat sätt, under förutsättning att detta var klart, konkret och begripligt för låntagaren och förenligt med gällande rätt”.
- 36 Hänvisningen i det omtvistade villkoret till IRPH för spanska sparbanker vid beräkningen av den ränta som ska betalas enligt avtalet i det nationella målet, följer således inte av någon bindande författningsföreskrift i den mening som avses i den rättspraxis som det erinrats om i punkterna 31 och 32 ovan. Detta villkor omfattas således – med förbehåll för den hänskjutande domstolens prövning – av tillämpningsområdet för direktiv 93/13.
- 37 Mot denna bakgrund ska den första frågan besvaras enligt följande. Artikel 1.2 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att villkoret i ett avtal om hypotekslån som har ingåtts mellan en konsument och en näringsidkare, enligt vilket den räntesats som är tillämplig på lånet grundar sig på ett av de officiella referensindex som anges i den nationella lagstiftningen och som kreditinstituten kan tillämpa på hypotekslån, omfattas av direktivets tillämpningsområde i de fall då det i denna lagstiftning varken föreskrivs att tillämpningen av indexet är bindande oberoende av avtalsparternas val eller att det ska tillämpas som en dispositiv bestämmelse om inget annat har avtalats mellan dessa parter.

Den andra frågan a

- 38 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan a för att få klarhet i huruvida direktiv 93/13, och särskilt artikel 8 i detta, ska tolkas så, att det utgör hinder för att en domstol i en medlemsstat tillämpar artikel 4.2 i direktivet för att inte kontrollera om ett avtalsvillkor som är klart och begripligt formulerat och som rör avtalets huvudföremål kan vara oskäligt, när den sistnämnda bestämmelsen inte har införlivats i denna medlemsstats rättsordning.
- 39 Det framgår emellertid av förklaringarna i beslutet om hänskjutande avseende den andra frågan att den hänskjutande domstolen genom den första delen av denna fråga närmare bestämt vill få klarhet i huruvida en nationell domstol, även om artikel 4.2 i direktiv 93/13 inte har införlivats med nationell rätt, kan kontrollera huruvida ett villkor, såsom det omtvistade villkoret, uppfyller det krav på tydlighet som föreskrivs i direktivet.
- 40 I förevarande fall kan det inledningsvis konstateras att den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan a med utgångspunkt i att artikel 4.2 i direktiv 93/13 inte har införlivats med den spanska rättsordningen.
- 41 Bankia och den spanska regeringen har å sin sida hävdad att Tribunal Supremo (Högsta domstolen, Spanien), i dom 406/2012 av den 18 juni 2012 (ES:TS:2012:5966) och dom 241/2013 av den 9 maj 2013 (ES:TS:2013:1916), påpekade att den spanska lagstiftaren hade införlivat artikel 4.2 i direktiv 93/13 med nationell rätt genom Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación (lag 7/1998 om allmänna avtalsvillkor) av den 13 april 1998 (BOE nr 89 av den 14 april 1998, s. 12304). Av dessa domar följer för det första att uttrycket ”skälig balans mellan motprestationer”, som förekom i den spanska lagstiftning som föregick antagandet av direktiv 93/13, har ersatts av uttrycket ”betydande obalans mellan rättigheter och skyldigheter”, i syfte att begränsa prövningen av huruvida ett avtalsvillkor eventuellt är oskäligt, för det andra att priset och balansen mellan prestationerna i egentlig mening inte kan bli föremål för en kontroll och för det tredje att de väsentliga delarna i avtalet, även om de inte kan bli föremål för en prövning i sak, emellertid kan bli föremål för en prövning avseende kriterierna om införande och tydlighet.
- 42 Med hänsyn till den precisering som gjorts i punkt 39 ovan beträffande omfattningen av den andra frågan a, är det emellertid inte nödvändigt att uttala sig om huruvida artikel 4.2 i direktiv 93/13 faktiskt har införlivats med den spanska rättsordningen.
- 43 Det framgår nämligen av fast rättspraxis att det skyddssystem som införts genom direktiv 93/13 grundar sig på tanken att konsumenten intar en underlägsen ställning i förhållande till näringsidkaren i fråga om såväl förhandlingsförmåga som informationsnivå, vilket får till följd att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll (se, bland annat, dom av den 3 juni 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, punkt 27 och där angiven rättspraxis, och dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 49).
- 44 Mot bakgrund av det underläge som konsumenten befinner sig i kräver direktiv 93/13 att medlemsstaterna ser till att det finns en mekanism som säkerställer att alla avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling kan prövas, så att det kan avgöras om de är oskäliga. Det ankommer i detta sammanhang på den nationella domstolen att, med beaktande av de kriterier som anges i artiklarna 3.1 och 5 i direktiv 93/13, mot bakgrund av de specifika omständigheterna i det aktuella fallet ta ställning till om ett sådant avtalsvillkor uppfyller de krav på god sed, balans i avtalsförhållandet och transparens som uppställs i detta direktiv (se, för ett liknande resonemang, dom av den 21 mars 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punkterna 42–48, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 40 och dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 50).

- 45 Enligt artikel 4.2, i direktiv 93/13, jämförd med artikel 8 i samma direktiv, är det dock tillåtet för medlemsstaterna att i den lagstiftning genom vilket detta direktiv införlivas föreskriva att "[b]edömningen av avtalsvillkors oskälighet" inte ska omfatta de avtalsvillkor som avses i nämnda bestämmelse, i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade (se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 juni 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, punkt 32, och dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 41).
- 46 Domstolen har dessutom understrukit att samma krav på klar och begriplig formulering återfinns i artikel 5 i direktiv 93/13, i vilken det föreskrivs att avtalsvillkoren "alltid" ska uppfylla detta krav (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkterna 67 och 68, och dom av den 20 september 2017, Andriuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 43). Av detta följer att kravet under alla omständigheter är tillämpligt, det vill säga även när ett villkor omfattas av tillämpningsområdet för artikel 4.2 i nämnda direktiv och även om den berörda medlemsstaten inte har införlivat denna bestämmelse. Detta krav kan således inte reduceras till att ett avtalsvillkor ska vara formellt och grammatiskt begripligt (dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 71).
- 47 Mot denna bakgrund ska den andra frågan a besvaras enligt följande. Direktiv 93/13, och särskilt artiklarna 4.2 och 8 i detta, ska tolkas så, att en domstol i en medlemsstat är skyldig att kontrollera huruvida ett avtalsvillkor som rör avtalets huvudföremål är klart och begripligt. Detta gäller oavsett om artikel 4.2 i direktivet har införlivats med denna medlemsstats rättsordning.

Den andra frågan b och c

- 48 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan b och c för att få klarhet i huruvida direktiv 93/13 och särskilt artiklarna 4.2 och 5 i detta, ska tolkas så, att näringsidkaren – för att uppfylla kravet på tydlighet i ett avtalsvillkor som inom ramen för ett avtal om hypotekslån fastställer en rörlig räntesats, vars beräkningsmetod anses vara komplicerad för en genomsnittskonsument – ska ge konsumenten information om beräkningsmetoden för det index på grundval av vilket räntesatsen beräknas, samt om hur detta index har utvecklats tidigare och hur det skulle kunna utvecklas i framtiden.
- 49 Enligt EU-domstolens fasta praxis avseende kravet på tydlighet är det i detta sammanhang, såsom generaladvokaten har påpekat i punkterna 106–109 i sitt förslag till avgörande, av grundläggande betydelse för konsumenten att denne före ingåendet av avtalet underrättas om avtalsvillkoren och om följderna av att avtalet ingås. Det är bland annat mot bakgrund av de uppgifterna som konsumenten avgör om han eller hon vill ingå ett avtal med en näringsidkare och vara bunden av de villkor som näringsidkaren utformat i förväg (dom av den 21 mars 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punkt 44, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 70, dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 50, och dom av den 20 september 2017, Andriuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 48).
- 50 Härav följer, såsom redan har påpekats i punkt 46 ovan, att kravet på att avtalsvillkor ska vara tydliga, såsom detta krav följer av artiklarna 4.2 och 5 i direktiv 93/13, inte kan begränsas till att villkoret i fråga ska kunna förstås i formellt och grammatiskt avseende. Det skyddssystem som direktivet genomför vilar på idén att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, framför allt i fråga om tillgång till information, varför direktivets krav på att avtalsvillkoren ska vara klart och begripligt formulerade, och följaktligen tydliga, ska tolkas extensivt (dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkterna 71 och 72, och dom av den 20 september 2017, Andriuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 44).

- 51 Vad gäller ett villkor som inom ramen för ett avtal om hypotekslån, föreskriver att detta lån ska ersättas med en ränta som beräknas på grundval av en rörlig räntesats, ska detta krav förstås så, att det inte bara innebär att det aktuella villkoret ska vara begripligt för konsumenten i formellt och grammatiskt avseende, utan även att en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsumant kan förstå hur metoden för att beräkna räntesatsen konkret fungerar och således, på grundval av klara och begripliga kriterier, bedöma de potentiellt omfattande ekonomiska konsekvenserna av detta villkor för hans eller hennes finansiella förpliktelser (se, för ett liknande resonemang och analogt, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 75, och dom av den 20 september 2017, Andriuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 51).
- 52 Eftersom domstolens behörighet enbart avser tolkningen av bestämmelser i unionsrätten, och i detta fall direktiv 93/13 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 21 mars 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punkt 48 och där angiven rättspraxis), ankommer det enbart på den hänskjutande domstolen att utifrån samtliga relevanta faktiska omständigheter, däribland den reklam som långivaren gjort och de upplysningar som denne tillhandahållit i samband med låneavtalsförhandlingarna, göra de nödvändiga kontrollerna (dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 74, dom av den 26 februari 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punkt 75, och dom av den 20 september 2017, Andriuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 46). Den nationella domstolen ska närmare bestämt, då den beaktar alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks, kontrollera om konsumenten, i förevarande fall, upplysts om samtliga omständigheter som kan påverka räckvidden av konsumentens förpliktelser bland annat för att kunna beräkna den totala kostnaden för lånet. Vid denna bedömning är det av avgörande betydelse om villkoren har formulerats på ett så pass klart och begripligt sätt att en genomsnittskonsumant, såsom denna har beskrivits i punkt 51 ovan, kan bedöma kostnaden i fråga, samt att det i kreditavtalet inte hänvisas till uppgifter som, med hänsyn till vilka varor eller tjänster som avses med detta avtal, är väsentliga (dom av den 20 september 2017, Andriuc m.fl., C-186/16, EU:C:2017:703, punkt 47 och där angiven rättspraxis).
- 53 När det gäller ett sådant villkor som det som avses i punkt 51 ovan, vilket innehåller en hänvisning till en rörlig räntesats vars exakta värde inte kan fastställas i ett kreditavtal för hela avtalets löptid, konstaterar domstolen, i likhet med vad generaladvokaten har påpekat i punkterna 122 och 123 i sitt förslag till avgörande, att det vid denna prövning är relevant att de huvudsakliga uppgifterna avseende beräkningen av IRPH för spanska sparbanker var lättillgängliga för alla som övervägde att teckna ett hypotekslån, eftersom dessa uppgifter återfanns i cirkulär 8/1990 som offentliggjorts i *Boletín Oficial del Estado*. Denna omständighet gjorde det nämligen möjligt för en skäligen uppmärksam och medveten konsument att förstå att detta index beräknades på grundval av ett genomsnitt av räntesatserna för hypotekslån med en löptid på mer än tre år för förvärv av en bostad, vilket således inbegrep medelvärdet av de korrekturvärden och avgifter som dessa institut tillämpat, och att detta index, i det aktuella avtalet om hypotekslån, skulle avrundas till närmaste högre fjärdedels procentenhet, till vilken ett korrekturvärde på 0,25 procent skulle adderas.
- 54 Vid bedömningen av huruvida det omtvistade villkoret är tydligt är det även relevant att kreditinstituten, enligt den nationella lagstiftning som var gällande när det aktuella avtalet ingicks, var skyldiga att informera konsumenterna om hur IRPH för spanska sparbanker hade utvecklats under de två kalenderår som föregick ingåendet av låneavtalen och om det senaste tillgängliga värdet. Sådana uppgifter kan också ge konsumenten en objektiv anvisning om de ekonomiska konsekvenserna av att ett sådant index tillämpas och utgör en användbar utgångspunkt för jämförelse av beräkningen av den rörliga räntesats som baseras på IRPH för spanska sparbanker och andra beräkningsmetoder för räntesatser.
- 55 Den hänskjutande domstolen ska således pröva huruvida Bankia, i samband med att det avtal som är aktuellt i det nationella målet ingicks, verkligen iakttog samtliga informationsskyldigheter som föreskrivs i den nationella lagstiftningen.

- 56 Mot denna bakgrund ska den andra frågan b och c besvaras enligt följande. Direktiv 93/13, och särskilt artiklarna 4.2 och 5 i detta, ska tolkas så, att ett avtalsvillkor som fastställer en rörlig räntesats inom ramen för ett avtal om hypotekslån – för att uppfylla kravet på tydlighet i ett avtalsvillkor – inte bara ska vara begripligt i formellt och grammatiskt avseende, utan även ska ge en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument möjlighet att förstå hur metoden för att beräkna räntesatsen konkret fungerar och således, på grundval av klara och begripliga kriterier, bedöma de potentiellt omfattande ekonomiska konsekvenserna av ett sådant villkor för hans eller hennes finansiella förpliktelser. Följande omständigheter är särskilt relevanta för den bedömning som den nationella domstolen ska göra i detta avseende: dels att de huvudsakliga uppgifterna avseende beräkningen av räntesatsen är lättillgängliga för alla som överväger att teckna ett hypotekslån, eftersom beräkningsmetoden för den räntesatsen har offentliggjorts, dels att information tillhandahålls om den tidigare utvecklingen av det index som ligger till grund för beräkningen av nämnda räntesats.

Den tredje frågan

- 57 Den hänskjutande domstolen har ställt den tredje frågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för att den nationella domstolen – för det fall att ett oskäligt avtalsvillkor som fastställer ett referensindex för beräkningen av den rörliga räntan på ett lån är ogiltigt och om inget annat har avtalats mellan parterna – ersätter detta index med ett lagstadgat index eller ålägger låntagaren att återbetala lånebeloppet inom den tid som anges i avtalet utan att betala ränta.
- 58 Det ska inledningsvis påpekas att en nationell domstol, enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13, ska underlåta att tillämpa oskäligen avtalsvillkor, så att villkoren inte får några bindande verkningar för konsumenten, om inte konsumenten motsätter sig detta (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 juni 2009, Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 35, dom av den 14 juni 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 65, och dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 52).
- 59 Vidare framgår det av domstolens praxis att artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att den utgör hinder för en nationell bestämmelse som innebär att en nationell domstol, när den fastställer att ett oskäligt villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument är ogiltigt, kan fylla ut detta avtal genom att ändra innehållet i detta villkor (dom av den 14 juni 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 73, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 77, och dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 53).
- 60 För det fall en nationell domstol skulle ha möjlighet att ändra innehållet i oskäligen villkor i sådana avtal kunde detta äventyra förverkligandet av det långsiktiga syftet med artikel 7 i direktiv 93/13. En sådan möjlighet skulle nämligen motverka den avskräckande effekt det har på näringsidkarna att sådana oskäligen villkor helt enkelt inte kan tillämpas gentemot konsumenterna, eftersom näringsidkarna skulle vara benägna att använda villkoren med vetskap om att även om de skulle ogiltigförklaras så skulle den nationella domstolen kunna fylla ut avtalet i nödvändig utsträckning på ett sådant sätt att näringsidkarnas intressen tillvaratogs (dom av den 14 juni 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 69, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 79, och dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 54).
- 61 Domstolen har emellertid redan slagit fast att artikel 6.1 i direktiv 93/13, i en situation där ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument inte kan bestå efter det att ett oskäligt villkor har förklarats vara ogiltigt, inte utgör hinder för att den nationella domstolen, med tillämpning av avtalsrättens principer, ogiltigförklarar det oskäligen villkoret och ersätter det med en utfyllnadsregel i nationell rätt i situationer då en ogiltigförklaring av ett oskäligt avtalsvillkor skulle tvinga den

nationella domstolen att ogiltigförklara avtalet i dess helhet och konsumenten därmed skulle drabbas av mycket negativa konsekvenser, så att den sistnämnda skulle bestraffas (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkterna 80–84, dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkterna 56 och 64, och dom av den 3 oktober 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 48).

- 62 Domstolen har slagit fast att ett sådant utbyte är fullt motiverat enligt direktiv 93/13. Ett sådant utbyte är nämligen förenligt med syftet med artikel 6.1 i direktiv 93/13, eftersom syftet med denna bestämmelse är att ersätta den formella jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet med en verklig jämvikt så att parterna blir jämbördiga, och inte att alla avtal som innehåller oskäligen villkor ska ogiltigförklaras (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkterna 81 och 82 samt där angiven rättspraxis, och dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 57).
- 63 Om det, i en sådan situation som den som har beskrivs i punkt 61 i denna dom, inte var tillåtet att ersätta ett oskäligt avtalsvillkor med en utfyllnadsregel i nationell rätt och den nationella domstolen därmed tvingades att ogiltigförklara avtalet i dess helhet, skulle konsumenten kunna komma att drabbas av mycket negativa konsekvenser, så att den avskräckande verkan av ogiltigförklaringen av avtalet skulle riskera att gå förlorad. När det gäller ett låneavtal medför en sådan ogiltigförklaring nämligen i princip att det resterande lånebeloppet omedelbart förfaller till betalning i en omfattning som riskerar att övergå konsumentens ekonomiska resurser, och därmed drabba konsumenten snarare än långgivaren, och långgivaren skulle således inte bli avskräckt från att införa sådana villkor i de avtal som denne erbjuder (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkterna 83 och 84, och dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 58).
- 64 Det kan således konstateras att artikel 6.1 i direktiv 93/13 – i en situation där ett avtal om hypotekslån som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument inte kan bestå efter upphävandet av ett oskäligt villkor som hänvisar till ett lagstadgat index för beräkningen av den rörliga räntesats som är tillämplig på lånet – inte kan tolkas så, att den utgör hinder för att en nationell domstol, för att undvika att förklara avtalet ogiltigt, ersätter detta villkor med ett index som föreskrivs i en utfyllnadsregel i nationell rätt, eftersom en ogiltigförklaring av avtalet skulle innebära att konsumenten utsätts för mycket negativa konsekvenser (se, analogt, dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 59).
- 65 I förevarande fall föreskrivs i det omtvistade villkoret att den rörliga räntesatsen ska beräknas på grundval av IRPH för spanska sparbanks. Det framgår emellertid av handlingarna i målet att detta lagstadgade index, som föreskrivs i cirkulär 8/1990, har ersatts, i enlighet med femtonde tilläggsbestämmelsen i lag 14/2013 av den 27 september 2013, av ett ersättningsindex som den spanska regeringen har klassificerat som ”dispositivt”. Med förbehåll för den hänskjutande domstolens prövning, föreskriver denna tilläggsbestämmelse att detta ersättningsindex ska tillämpas i avsaknad av en annan överenskommelse mellan avtalsparterna.
- 66 I detta sammanhang kan den hänskjutande domstolen, för det fall att den skulle finna, för det första, att det omtvistade villkoret är oskäligt, för det andra, att det aktuella avtalet om hypotekslån inte kan bestå utan detta villkor och, för det tredje, att en ogiltigförklaring av avtalet skulle utsätta kåranden i det nationella målet för mycket negativa konsekvenser, ersätta detta villkor med det ersättningsindex som avses i lag 14/2013 av den 27 september 2013, i den mån det kan anses utgöra en utfyllnadsregel enligt nationell rätt.

- 67 Mot denna bakgrund ska den tredje frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de inte utgör hinder för att den nationella domstolen, för det fall att ett oskäligt avtalsvillkor som fastställer ett referensindex för beräkningen av den rörliga räntan på ett lån är ogiltigt, ersätter detta index med ett lagstadgat index som ska tillämpas om inget annat har avtalats mellan parterna till avtalet, i den mån det aktuella avtalet om hypotekslån inte kan bestå om det oskäliga villkoret upphävs och en ogiltigförklaring av avtalet i dess helhet skulle medföra att konsumenten drabbas av mycket negativa konsekvenser.

Yrkandet om att domens rättsverkningar ska begränsas i tiden

- 68 Eftersom den tredje tolkningsfrågan är formulerad på så sätt att den avser möjligheten att "IRPH för spanska sparbanker" kan förklaras ogiltigt, har den spanska regeringen i sina skriftliga och muntliga yttranden till domstolen begärt att domstolen ska begränsa domens rättsverkningar i tiden. Det ska preciseras att den spanska regeringens yrkande grundar sig på antagandet att låneavtalet, för det fall ett sådant avtalsvillkor som det omtvistade villkoret är ogiltigt, skulle bestå utan betalning av ränta.
- 69 Domstolens behörighet, såsom det har erinrats om i punkt 52 ovan, avser enbart tolkningen av bestämmelser i unionsrätten, i detta fall direktiv 93/13.
- 70 Det framgår emellertid av svaret på den tredje frågan att den nationella domstolen – för det fall att ett sådant villkor som det omtvistade villkoret är ogiltigt – under de förutsättningar som anges i punkt 67 ovan, kan ersätta det index som anges i villkoret med ett lagstadgat index som ska tillämpas om inget annat har avtalats mellan parterna till avtalet.
- 71 Under dessa omständigheter kan de ekonomiska följderna av att ett sådant villkor eventuellt ogiltigförklaras för enskilda banker och för banksystemet i dess helhet, inte fastställas endast utifrån EU-domstolens tolkning av unionsrätten i förevarande mål (se, analogt, dom av den 21 mars 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, punkterna 60 och 61).
- 72 Av detta följer att det saknas anledning att begränsa domens rättsverkningar i tiden.

Rättegångskostnader

- 73 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

- 1) Artikel 1.2 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal ska tolkas så, att villkoret i ett avtal om hypotekslån som har ingåtts mellan en konsument och en näringsidkare, enligt vilket den räntesats som är tillämplig på lånet grundar sig på ett av de officiella referensindex som anges i den nationella lagstiftningen och som kreditinstituten kan tillämpa på hypotekslån, omfattas av direktivets tillämpningsområde i de fall då det i denna lagstiftning varken föreskrivs att tillämpningen av indexet är bindande oberoende av avtalsparternas val eller att det ska tillämpas som en dispositiv bestämmelse om inget annat har avtalats mellan dessa parter.

- 2) Direktiv 93/13, och särskilt artiklarna 4.2 och 8 i detta, ska tolkas så, att en domstol i en medlemsstat är skyldig att kontrollera huruvida ett avtalsvillkor som rör avtalets huvudföremål är klart och begripligt. Detta gäller oavsett om artikel 4.2 i direktivet har införlivats med denna medlemsstats rättsordning.
- 3) Direktiv 93/13, och särskilt artiklarna 4.2 och 5 i detta, ska tolkas så, att ett avtalsvillkor som fastställer en rörlig räntesats inom ramen för ett avtal om hypotekslån – för att uppfylla kravet på tydlighet i ett avtalsvillkor – inte bara ska vara begripligt i formellt och grammatiskt avseende, utan även ska ge en normalt informerad och skäligen uppmärksam och medveten genomsnittskonsument möjlighet att förstå hur metoden för att beräkna räntesatsen konkret fungerar och således, på grundval av klara och begripliga kriterier, bedöma de potentiellt omfattande ekonomiska konsekvenserna av ett sådant villkor för hans eller hennes finansiella förpliktelser. Följande omständigheter är särskilt relevanta för den bedömning som den nationella domstolen ska göra i detta avseende: dels att de huvudsakliga uppgifterna avseende beräkningen av räntesatsen är lättillgängliga för alla som överväger att teckna ett hypotekslån, eftersom beräkningsmetoden för den räntesatsen har offentliggjorts, dels att information tillhandahålls om den tidigare utvecklingen av det index som ligger till grund för beräkningen av nämnda räntesats.
- 4) Artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de inte utgör hinder för att den nationella domstolen, för det fall att ett oskäligt avtalsvillkor som fastställer ett referensindex för beräkningen av den rörliga räntan på ett lån är ogiltigt, ersätter detta index med ett lagstadgat index som ska tillämpas om inget annat har avtalats mellan parterna till avtalet, i den mån det aktuella avtalet om hypotekslån inte kan bestå om det oskäliga villkoret upphävs och en ogiltigförklaring av avtalet i dess helhet skulle medföra att konsumenten drabbas av mycket negativa konsekvenser.

Underskrifter